

Finske ord og uttrykk i dialektene våre

Av Anton Sommerseth

Her er et forsøk på ei lita oversikt over *finske ord og uttrykk* som er gått inn i dialektene i bygdene heromkring. Finsk og norsk og samisk språk har jo hatt samkvem her gjennom århundrer, har levd sammen og selvsagt påvirket hverandre. Både samisk og finsk har mange norske (germanske) ord og uttrykk (lånord), men også (nord)norsk har enkelte finske ord (lånord), i hverdagsdialekten.

Professor Ragnvald Iversen ved Noregs lærarhøgskule (f. i Tromsø) hadde visstnok notert omlag ett tusen finske ord (lånord av finsk avstamning) i norske dialekter i Finniskogene på Østlandet (Solør m.fl.).

En «liste» slik årboka ønsker kan selvsagt ikke bli fullkommen, men la meg likevel nevne noen eksempler som jeg har hørt brukt av norsktalende gjennom årene.

Aldri koskaan! (For å understreke nektelsen, urimeligheten)
Alo ? (brukt av Hamsun?) (= leven) - kanskje av finsk «aalto» (bølge).

Doisjke (så slepp man å dosjke med det) - kanskje av finsk «tuska» (s) = plage, smerte, «tuskastua» (v) = bli utålmodig

Deitta (teitta) = av å die, (kvinne)bryst

Dem klager og biekkio = Biekkot (samisk) = klynke (piekkua også i nordfinsk)

Tromsø-uttrykket «Vil du hyte deg vekk» - Hyte kanskje av det finske ordet «hiisi» i uttrykket «Mene (jo) hiitteen» (= gå til helvete.)

Pipi (bipi) = syk- smerte, sår (barnespråk, «Å, har du bipi (bibi) i øyet.)

Håmma (= homma = syssel, strev («Det er Matti som har «håmma» på det)

Håksa (finsk hoksata = komme (plutselig) på, ense: (Han satt i egne tanker og håksa ikke nokka...»

Hæsy (finsk «häsy» = bråk, leven) «Det ble sånn hæsy av det»

Jässe = kanskje av det finske ordet jos (hvis, om) «Ka du jässe der!» - Han er så forjässe ...

Jøger (gjøger) = kry, stolt, overlegen (kanskje av det finske ordet jöö (bestemme, kommandere)

Gårto (finsk kortto: (varig) uheldig, dårlig vinnerlykke, ordet brukes ennå i norsk dialekt her)

Kilppa = vippepinne (lek)

Kranttu = kresen, kravstor (Han er så kranttu (ennå i bruk) (uttales Krantto)

Skaut (spiler på årene) = kanskje av finsk Kausta

Løyly (damp som oppstår når man kaster vann på de varme steinene i badstu (sauna)

Navar (= bor) = kanskje av finsk näveri (= bor)

Åte i sild (kanskje av «otto» sillissä = ponki

Bøla (bøøla) = sikkert av finsk «pelatys» (pølætys), pøøkæri skremsel, troll ? (...så kommer bøla og tar deg)

Båsta (smitte) = «Tyi, tyi, ælæ posta (båsta)! (smitt ikke) (kunne man si hvis man f.eks. drakk av en bekk som kanskje ikke var rein)

(De fem fingre regnet fra tommelen til lillefinger: peukalon pukki, suomen sukki, langa mælli, kulta trilli, pikku lilli) (Også «langa manni, kulta-ralli)

Beræ (finsk perää = (sikker) grunn m.v. «Det er ikke nokka berræ i de diktan hans»

Pøyk, poik = kanskje av finsk «poika»? (engelsk boy)

Rabea (av finsk rapea = frisk, bra m.v.) «Det er ikke så rabea»

Råiståa = utstyr, saker og ting (Dem har så mye rot og råiståa med seg) finsk roisto = slubbett, lasaron...

Risla = sluffe (slede) Saura = høystakk

Daiga - Finsk Taika = trolldom m.v. gjøre-måte («Det er ikke nokka daiga i det...)

Vimma = raseri m.v. «Ho var så vimmassa = oppskjørtet

«Ymmærys, kom hit!», Ymmærrys = forstand

Sapon = finsk kapusta (treskje, øse - sleiv) som man tar opp den kokte fisken med fra gryta

Koppe (blodtapping (med horn) = finsk Kupato, Kuppari

Her er kanskje tatt med ord som er tvilsomme, og sikkert utelatt ord som kanskje burde ha vært tatt med. Finsk påvirkning i uttrykk og setninger kan ennå påtreffes også blant folk som snakker bare norsk. F.eks. «Legg døra fast!» Istedetfor lukt igjen døra. Altså direkte oversatt fra finsk: «Pane oven kiinni!» Ta bøtta imot = Ota ämpärin vastaan. Du må gi å vite = pidät antaa tietää (gi beskjed)

Finske ord i Nord-Troms-dialekten

Av Reidun Mellem

Vi som opplevde å vekse opp i Nord-Troms-bygdene i tida før og omkring siste krig, vi var nokså vant til å høre både finsk og samisk i bruk hos de eldre. I forsamlingane blei talane ofte tolka til samisk, men enno så seint som i 1940-åra husker eg dei leste frå *finsk postille* i forsamling heime på Elvevoll i Storfjord. Eg husker også at eg spurde mor mi om eg ikke kunne få gå ut - det var fin.sommardag - og eg forstod jo ingenting likevel. Det ho svarte var at det var *Guds ord* som blei lest, så eg fikk bare sitte stille.

Mange finske ord og uttrykk var i bruk i dialekten dengang, og no har eg prøvd å hente fram slike ord - dei eg enno kan minnes. Eg tar då ikkje med dei orda som gutungane gjerne brukte når dei riktig skulle kjeke seg - og ingen voksne var i nærheita - bannskap og styggord elles. Eg skriv orda lydrett slik dei blei sagt - og tar med den betydninga vi meinte vi hadde:

dæssa seån suedæ:

gullæ sittæ:

ei minæ ummere

ei minæ boho:

se her er mat

ja, då veit du (litt ironisk)

ikke forstår eg

ikkje snakke eg (finsk)

ei åle raha:

aannemolla doledikko:

gonga si menne:

raoka kissa:

«mailman njao

ei åle mitten

merimesj»

ale boho baska:

dole dennet:

midase maksa:

gatto nutt:

bikko boyga:

gaonis neida:

minæ ragastan sinæ:

hyvæ beivæ/hyvæ iltæ:

hyvæ menne:

bikkohiri:

«armon lapsit

gaike dela»

har ikke penga

gi/lån meg fyrstikk

korleis går det

stakkars katta

voi verden mjau -

eg er ingen

sjømann (sei katta)

ikke snakk skit

kom hit

ka det koste

se/hør no bare

lille-gutt

pen jenta

eg elske deg

god dag/god kveld

det går bra

lillemusa

nådens barn

alle her (salmestrofe)

Ord som er gått inn i dialekten som norske:

en hiva kar:

den her vikka:

ei god tøtta:

av hyvää = god

av viikko = veke

av tyttø = jente